

Temanotat

**Irak: Sikkerhetssituasjon og internt
fordrevne i Kirkuk provins - mai/juni
2015**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

Informasjonen som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

© Landinfo 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

The security situation in this province is marked by ongoing warfare across large parts of its southern half, in contrast to a more quiet situation in the northern parts. The provincial capital Kirkuk experiences continuous security incidents under otherwise somewhat normal conditions. The population is a mix of Kurds, Arabs, Turkmen – both Sunni and Shiite – and Christian Assyrians. All sides of the conflict – government forces, Shia militias, Kurdish Peshmerga and ISIL – are reported to abuse civilians. Civilians become exposed depending on where they live and which parties to the conflict who operate there. Government protection and public services appear to be highly variable and at places weak or even absent.

SAMMENDRAG

Sikkerhetssituasjonen i provinsen preges av pågående krigshandlinger over store deler av den sørlige halvdel, roligere forhold i den nordlige halvdel, og vedvarende sikkerhetshendelser i en ellers normal situasjon i provinshovedstaden Kirkuk. Provinsen har en etnisk og religiøst sammensatt befolkning. De viktigste etniske gruppene i provinsen er kurdere, turkmenere, arabere og assyrere. Både kurderne, turkmenerne og araberne fordeler seg på sjia- og sunniislam. De viktigste partene i konflikten – regjeringshæren, sjiamilitser, kurdisk peshmerga og ISIL – står bak de fleste overgrep mot sivile. I hvilken grad sivile er utsatt for konfliktrelatert vold, avhenger av hvor de bor, og hvilke av konfliktens aktører som opererer der. Myndighetsbeskyttelse og offentlig tjenesteyting anses som svært variabel og stedvis svak eller fraværende.

INNHold

1. Innledning	6
2. Sikkerhetssituasjonen	7
2.1 Hot spots	8
2.1.1 Hawija distrikt	8
2.1.2 Daquq distrikt	8
2.1.3 Kirkuk by	8
2.2 Relativt stabile steder	9
2.2.1 Dibis distrikt, landsbyer	9
2.2.2 Områdene øst og nord for Kirkuk by	9
2.3 Hvem har kontroll hvor?	9
2.3.1 Peshmerga	10
2.3.2 Hær/sjiamilitser	11
2.3.3 ISIL	11
3. Konfliktrelatert vold	12
3.1 Voldsnivået i tall	12
3.2 Hvem står for volden?	12
3.2.1 Hæren og sjiamilitser	12
3.2.2 Kurdisk peshmerga	13
3.2.3 ISIL og tilknyttede grupper	13
4. Befolkningssammensetning	14
4.1 Etniske og religiøse grupper og deres kjerneområder	14
4.2 Hvordan er forholdet mellom de ulike gruppene?	15
5. Utsatte grupper	17
5.1 Turkmenere	17
5.2 Arabere i kurdiske områder	17
5.3 Sunnimuslimske arabere utenfor kurdiskkontrollerte områder	17
5.4 Kristne assyrere	17
5.5 Kvinner	18
5.6 Politifolk i Kirkuk	18
6. Kriminalitet og myndighetsbeskyttelse	18
6.1 Kriminalitet	18
6.2 Myndighetsbeskyttelse	18
6.2.1 Områdene utenfor kurdisk kontroll	19
6.2.2 Kurdiskkontrollerte områder	19
7. Dagliglivet	20
7.1 Offentlige tjenester	20

7.2	Kjøpekraft.....	20
7.3	Utvikling.....	20
7.4	Infrastruktur.....	20
8.	Internt fordrevne.....	21
8.1	Antall.....	21
8.2	Boforhold.....	21
8.3	Behov og hjelpeordninger	22
9.	Referanser	23

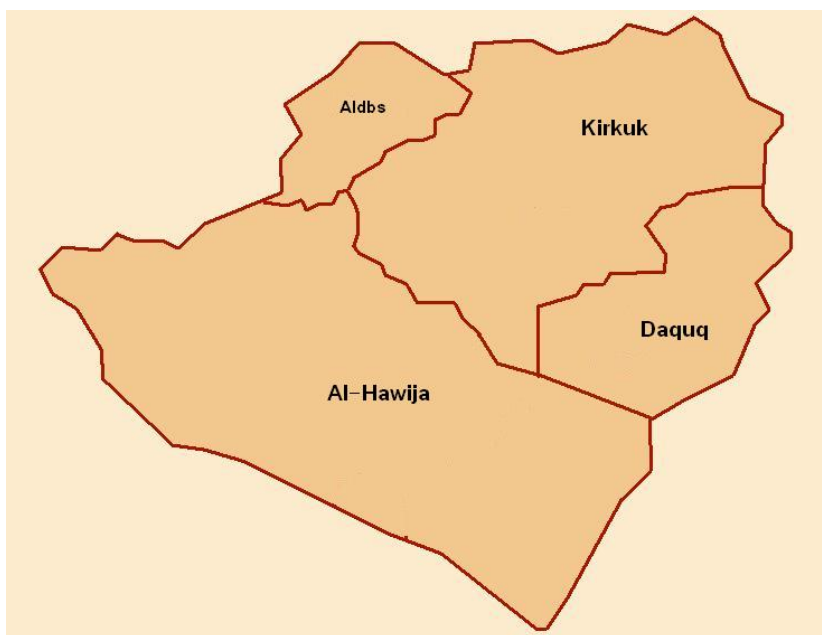
1. INNLEDNING

Kirkuk provins kjennetegnes av en heterogen befolkning, en strategisk beliggenhet, store oljeforekomster og en lang konflikthistorie. Siden 2003 har sentralregjeringen og kurdiske selvstyremyndigheter gjort krav på overhøyhet over den nordlige halvdel, som siden da har vært *de facto* kurdisk kontrollert. Etnisk går det et hovedskille mellom det kurdiske nord og det arabiske sør. Turkmenere og kristne assyrere er også representert.

Fra i fjor sommer har den islamistiske hæren og terrorgruppen ISIL prøvd å ta kontroll over den arabisk-dominerte sørlige delen av provinsen, og også gjort fremstøt mot kurdiskkontrollerte områder. Status nå er et noenlunde stabilt kurdiskkontrollert område i nord, inkludert provinshovedstaden Kirkuk, og en arabisk befolket sørlig halvdel som det siste året har vært et krigsteater med ISIL, sjiamilitser, den irakiske hær og kurdiske peshmerga-styrker som hovedaktører. I tillegg har amerikanskledede koalisjonsstyrker bombardert ISILs posisjoner i provinsen. Situasjonen i provinsen er fortsatt uavklart.

Dette notatet bygger i overveiende grad på åpne, nettbaserte kilder, og delvis på informasjon Landinfo har innhentet fra kilder i Irak. Det er vanskelig for uavhengige observatører å ta seg inn i mange av områdene hvor det pågår konflikt. Mye av informasjonen som kommer ut, stammer til syvende og sist fra lokale beboere og fra partene i konflikten. Informasjonen kan ha gått gjennom flere ledd og kan være vanskelig å verifisere. Mange medieoppslag kan vise seg å inneholde feil og upresise gjengivelser. Det foregår ikke minst en «kamp om sannheten» og en kamp mellom fortellinger om hva det hele handler om. Vi må slik sett forutsette at tilgangen på pålitelige kilder kan være begrenset.

Figur 1: Kart over Kirkuk provins med distrikter

Kilde: Wikimedia Commons 2014 (Merk: Aldbs=Dibis).

2. SIKKERHETSSITUASJONEN

Sikkerhetssituasjonen i provinsen preges av pågående krigshandlinger over store deler av den sørlige halvdel, roligere forhold i den nordlige halvdel og vedvarende sikkerhetshendelser i en ellers normal situasjon i provinshovedstaden Kirkuk. En internasjonal kilde som følger sikkerhetssituasjonen daglig, og som ønsker å være anonym, har i sine rapporteringer siden juli 2014 (e-poster 2014-2015) sammenhengende karakterisert sikkerhetssituasjonen i Kirkuk som ekstremt ustabil.

Kirkuk har lenge vært en konfliktfylt provins. Etter 2003 har konfliktene særlig vært knyttet til de uavklarte spørsmålene mellom sentralregjeringen og den kurdiske selvstyregjeringen om den politiske myndigheten over provinsen. Fra 2007 har man i tillegg fått et økende innslag av religiøs vold.

Forbedringene i sikkerheten som Irak generelt opplevde fra 2008 til 2013, kom Kirkuk til gode med en betydelig nedgang i volden. Likevel forsvant aldri volden helt. Det fant sted daglige voldshendelser som særlig rammet myndighetspersoner, politi, minoriteter og tilfeldige sivile. I 2013 kom det igjen til en sterk opptrapping av volden etter den irakiske hærens massakre av demonstranter i den sunnimuslimske arabiske byen Hawija i april. Måten sentralmyndighetene håndterte demonstrantene på, ga ISIL og andre væpnede grupper et sterkt innpass i provinsens arabiske befolkning, og hær-massakren satte i gang en voldsspiral som særlig ISIL har kapitalisert på. I 2013 satt ISIL i gang tallrike angrep mot hær og politi. Kurderne økte antallet peshmerga-soldater i posisjonene sine rundt Kirkuk by, og i august 2013 ble det besluttet å grave en vollgrav rundt byen som et defensivt tiltak.

ISILs storoffensiv i det nordlige Irak sommeren 2014 jaget hæren sørover til Bagdad, og i dens sted rykket kurdisk peshmerga inn og fylte tomrommet i Kirkuk. I juni erklærte peshmergaen å ha tatt full kontroll over Kirkuk by og store omkringliggende områder, bl.a. områder nær Hawija og Dibis (Hawramy 2014). Det bor et stort antall arabere i disse områdene (Knights 2015).

I august 2014 rykket imidlertid ISIL videre og tok nå over mye av territoriet som peshmergaen nylig hadde sikret seg. ISIL tok byer og landsbyer i sør (Daquq distrikt med Daquq by og diverse landsbyer, bl.a. Yankaya og Rashad), i sørvest (Hawija og landsbyer som bl.a. Rashad og Atshana), i vest (landsbyer som bl.a. Zab og Riyad) og nordvest for Kirkuk by (deler av Dibis distrikt nær Kirkuk by) (Hawramy 2014).

Utover høsten begynte en motoffensiv mot ISIL fra peshmerga, sjiamilitser, den irakiske hær og flyvåpen samt fra amerikansk flyvåpen. ISIL startet så en større offensiv mot Kirkuk by fra sør og vest (via Maryam Bek, Khalid, Tal al-Ward) i januar 2015. De førte offensiven så langt at de i januar kunne utføre offensive operasjoner helt inne i sentrum av provinshovedstaden, men ble slått tilbake før de fikk konsolidert seg (Malas 2015).

Peshmergaen gikk til full motoffensiv i mars, med sikte på å presse ISIL helt ut av provinsen (Middle East Eye 2015). Her deltar også militsfolk fra turkmenske sjiamilits-enheter og en iranskstøttet sjiamilits. Dette ifølge en velinformert kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, og som ønsker å være anonym (e-post 1. juni 2015). Mars-offensiven ser nå ut til å ha avtatt. I månedsskiftet mai/juni ble det utført gjentatte flyangrep mot ISIL-stillinger i Riyadh/Rashad-området i Hawija-distriktet, uten at de er blitt fulgt opp med noen

offensiv fra peshmergaens side. Ifølge samme kilde kan flyangrepene tyde på at ISIL har styrket seg i området (e-post 4. juni 2015).

2.1 HOT SPOTS

2.1.1 Hawija distrikt

Over hele dette distriktet har det våren 2015 pågått intense kamper mellom ISIL på den ene siden, og en kombinasjon av peshmerga, hærstyrker, sjiamilitser og amerikansk flyvåpen på den andre siden. Utfallet av disse kampene er ennå ikke sikkert.

2.1.1.1 Hawija by (distriktshovedstad)

Distriktshovedstaden er hovedsakelig befolket av arabiske sunnimuslimer og kom under kontroll av ISIL i juni i fjor. Byen har viktig strategisk betydning for ISIL med hensyn til å knytte sammen operasjonsområdene i Anbar provins og oljebyen Baiji i naboprovinsen Salahaddin (Banco 2015). I mars forsterket ISIL posisjonene sine og overførte krigere til Hawija (Rudaw 2015a; Banco 2015).

I løpet av april økte hæren og amerikansk flyvåpen presset på ISIL med flyangrep og bakkeoperasjoner (kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, e-post 24. april 2015; Sarhan 2015). Dette har imidlertid ikke ført til noen endring.

2.1.1.2 Landsbyer i Hawija distrikt

I tillegg til distriktshovedstaden Hawija tok ISIL i juni i fjor omkringliggende landsbyer, bl.a. Rashad, Zab, Riyad, Abassi og Multaqa (Berwani 2014). Området er fortsatt under kontroll av ISIL.

2.1.2 Daquq distrikt

Kamper mellom peshmerga og ISIL om landsbyer i Daquq distrikt har pågått helt fra sommeren 2014 av og pågår fortsatt. Peshmerga, hæren og sjiamilitser prøver per mai 2015 å drive ISIL ut av landsbyene gruppen tok i fjor.

2.1.3 Kirkuk by

Kirkuk er kommunikasjonsmessig nært forbundet med KRI og byene der via motorveier, hvor det går en daglig trafikk med et stort volum av varer og personer. En virkning av dette er at Kirkuk har blitt den viktigste innfallsporten for ISIL til å infiltrere KRI og utføre operasjoner og etablere celler der (Knights 2015). Ifølge en kilde som rapporterer daglig fra Irak (e-post 4. juni), skal ISIL-teamet som prøvde å sprengte det amerikanske konsulatet i Erbil i april i år, ha kommet med bil fra Kirkuk, medbringende operatører og materiell.

Kirkuk er nå under kurdisk kontroll, både fysisk og politisk (BBC 2014). Samtidig er kurdernes kontroll like uavklart med sentralregjeringen som før. Regjeringen bestrider kurdernes kontroll, men har ikke midler til å hevde sin egen overhøyhet. Siden i fjor høst har begge parter prioritert å slå tilbake ISILs fremstøt. Kurderne ble senest utfordret av ISIL i vinter, da de førte angrepene sine helt frem til sentrum av byen og en stund skapte en prekær trussel (OCHA 2015d; diplomatisk kilde i Amman, e-post mars 2015; Tomlinson 2015).

Omfanget av rapporter om sikkerhetshendelser i byen er mange. Et jevnt forekommende innslag er arrestasjoner av personer som mistenkes for enten å

planlegge terrorhandlinger, eller for å infiltrere politi, militære styrker og militser (kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, e-post 1. juni 2015; Rudaw 2015c). Ellers viser Kirkuk provins et lavere voldsnivå enn de fire verste provinsene Bagdad, Anbar, Salahaddin og Ninewa (IBC 2015b).

Iraq Body Count (IBC 2015a) lister opp følgende typer sikkerhetshendelser der personer har omkommet i perioden januar-april 2015:

- Hjemmelagde bomber (14)
- Skyting (7)
- Likfunn (7)
- Politifolk drept i skuddvekslinger (6)

IBC plasserer politi blant sivile ofre generelt. Angrep der soldater blir drept, er ikke medregnet. Ei heller angrep der bygninger blir ødelagt, men ingen liv går tapt.

2.2 RELATIVT STABILE STEDER

2.2.1 Dibis distrikt, landsbyer

Dibis distrikt har vært mindre berørt enn Hawija og Daquq. Likevel har områder i nærheten av Kirkuk by vært rammet pga. sin beliggenhet nær provinshovedstaden. Landsbyen Kharabaroot og andre landsbyer i det samme området nordvest for Kirkuk, skal være strategisk viktige for ISIL for å kunne angripe Kirkuk. ISIL tok flere landsbyer under offensiven i fjor sommer, og peshmergaen tok noen av dem tilbake i november 2014 (Shalaw 2015). Likevel peker ikke Dibis distrikt seg ut som ustabil sammenlignet med Hawija og Daquq.

2.2.2 Områdene øst og nord for Kirkuk by

Disse områdene ser nå ut til å være under stabil kurdisk kontroll og ser heller ikke ut til å bli utfordret av verken ISIL, hæren eller sjiamilitser.

2.3 HVEM HAR KONTROLL HVOR?

Et kart fra International Crisis Group¹ viser grensene for de peshmerga-kontrollerte områdene per april 2015 (ICG 2015a, s. 32). Frontlinjen går omtrent midtveis mellom Kirkuk og Hawija og sneier innom Daquq.

Det skal være inngått en avtale mellom peshmerga og sjiamilitserne om fordelingen av kontrollområder etter en seier over ISIL. Det skal bl.a. være avtalt at såkalte PMU-enheter skal få kontrollere byer og landsbyer med overveiende turkmensk og arabisk befolkning i store områder sør for Kirkuk, mot at de ikke har tilstedeværelse eller kan gripe inn i Kirkuk by. PMU (Popular Mobilisation Units, arabisk: *Hashd al-Shabi*) er en betegnelse på sjiamilitserenheter som er blitt satt opp siden i fjor sommer gjennom allmenn mobilisering. Avtalen skal ha vakt motstand blant turkmenerne i provinsen (al-Taei 2015).

---

¹ Se kartet her (s. 32):

[http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Iraq/158-arming-iraq-s-kurds-fighting-is-inviting-conflict.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Iraq/158-arming-iraq-s-kurds-fighting-is-inviting-conflict.pdf) [lastet ned 18. juni 2015]

2.3.1 Peshmerga

- Daquq by og landsbyer i nærheten

Hvem som har kontroll over Daquq by er fortsatt uavklart (ISW 2015a).

Da ISIL angrep i august i fjor, ble kurderne, som da hadde styrker der, presset nordover. Da den kurdiske motoffensiven ble innledet i mars i år, tok peshmergaen forholdsvis raskt over landsbyene Mala Abdulla, Tal al-Ward og andre ISIL-støttepunkter sør for Kirkuk (Rudaw 2015b), og deretter andre deler av Daquq distrikt med landsbyer vest for distriktshovedstaden. Eksempelvis ble landsbyene Al-Wehda, Saad and Khalid nær motorveien mellom Kirkuk og Bagdad, samt Jadida Ashair og Jadida Abadian, tatt av peshmerga-styrker, ifølge en kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen (e-poster 21. mars og 4. april 2015). Peshmergaen startet så ytterligere en offensiv i april for å ta tilbake resten av distriktet.

ISIL gikk til motangrep noen dager etter, og angrep peshmerga-styrker i landsbyene Aziziya, al-Atshana og al-Murra sørvest i Daquq distrikt. Deretter angrep de i Taza underdistrikt og landsbyen Ban Shakh, men ble slått tilbake alle stedene, ifølge Institute for the Study of War (ISW 2015c).

Etter gjenerobringen begynte kurderne umiddelbart å bygge en befestet grenselinje i området ved landsbyene Atshana, Aziziya og øvre og nedre Bashnakh i nærheten av Daquq. Linjen skal muligens forlenges frem til Kirkuk. I slutten av april ble også landsbyene Awzeria, Shakh og Twella vest for Daquq overtatt av peshmergaen, og styrkene deres kunne avansere videre. Den befestede grenselinjen går nå vest for Daquq by. Det spekuleres i om hensikten med den er å bli en permanent buffersone mellom de kurdiskkontrollerte delene av Kirkuk provins, og de øvrige delene der ISIL fortsatt har kontroll, men der regjeringshæren ventelig vil stå etter en seier over ISIL. Når den er ferdig, skal linjen bestå av jordvoller, vollgraver og skytestillinger for tanks og panserkjøretøyer, i en åpen bredde på 5 kilometer med fri sikt (kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, e-post 24. april 2015).

I forbindelse med ryddingen av skuddsoner skal peshmergaen ha ødelagt flere landsbyer, revet hus og kraftledninger og fylt igjen brønner. Sonen skal omgjøres til et ubeboelig ingenmannsland der det ikke er meningen at tidligere beboere skal returnere. Blant tidligere beboere skal det ifølge kilden som rapporterer daglig fra Irak (e-post 24. april 2015), være et antall sunnimuslimske arabiske familier av tidligere livvakter for Saddam Hussein.

Ellers i Daquq distrikt er situasjonen flytende. Områdene sør for linjen Daquq–Hawija er gjenstand for kamper mellom peshmerga, sjiamilitser og ISIL. Ut fra det som blir meldt, ser det ut som at ISIL nå fører en vellykket defensiv kamp, og ser ut til å klare holde territorium der verken peshmerga-styrkene, hæren eller sjiamilitsene klarer å bryte igjennom.

Sjiamilitsene i Daquq skal telle rundt 6000 mann, og operasjonene deres skal ikke være koordinert med peshmerga-styrkene (kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, e-post mars 2015).

- Kirkuk by

Kirkuk er kurdisk kontrollert (ISW 2015a). Provinshovedstaden ble helt overtatt av peshmergaen i juni 2014 da hæren flyktet (Filkins 2014), og er blitt holdt siden. I april 2015 drev peshmerga-stryker med amerikansk flystøtte ISIL såpass langt ut fra Kirkuk at kurderne kunne etablere en buffersone på flerfoldige kvadratkilometer rundt byen (kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, e-post 19. april 2015).

- Områdene øst og nord for Kirkuk by

Disse områdene ser ut til å være under stabil kurdisk kontroll og ser for tiden ikke ut til å bli utfordret av verken ISIL, hæren eller sjiamilitser (IGC 2015, se kart s. 32).

2.3.2 Hær/sjiamilitser

Områdene sør for frontlinjen (jfr. ICGs kart, som nevnt i avsnitt 2.3) fremstår som et krigsteater der kontrollen stedvis veksler mellom de stridende partene, og stedvis innehas av en av partene. I disse områdene er hæren og sjiamilitsene utplassert i store antall og har stedvis kontroll der hvor det er arabisk og turkmensk befolkning.

Sjiamilitser skal i februar ha stått helt opp til bygrensen i Kirkuk. Vaktårnene deres og Badr-militsens flagg skal ha vært godt synlige fra byen (Rosenfeld 2015). At kurderne senere har kunnet legge en forsvarsring rundt hele byen, tyder på at sjiamilitsene har trukket seg noe tilbake.

I løpet av våren 2015 har trykket økt på ISIL. Blant annet skal det være satt inn turkmenske PMU-enheter i operasjonene som har pågått i mars og april for å ta tilbake turkmenske landsbyer som bl.a. Basheer sør for Kirkuk. De turkmenske PMU-enhetene skal ha lagt byen under beleiring (kilde som rapporterer daglig fra Irak, e-post 21. mars 2015). Disse enhetene kjemper nå parallelt med andre sjiamilitser som opererer på regjeringens side.

Ifølge Institute for the Study of War (ISW 2015f) har noen hundre turkmenere dannet en egen PMU-enhet som samarbeider med peshmergaen. Soldatene skal være rekruttert fra Amerli og Tuz Khurmatu i Salahaddin provins og sendt ut til Taza, Daquq og Basheer landsbyer sør for Kirkuk by. De turkmenske PMU-enhetene tjenestegjør under Kirkuks lokale sikkerhetsmyndighet og samarbeider med peshmergaen, ifølge ISW (2015b).

2.3.3 ISIL

Distriktshovedstaden Hawija og omkringliggende områder er under ISILs kontroll (ISW 2015a), samtidig som ISIL blir løpende utfordret.

ISILs operasjonsområde i Kirkuk går i en bue fra naboprovinsen Salahaddin nordvestover til Hawija, og deretter sørøstover til Daquq. Her dominerer ISIL, men blir løpende utfordret. Fra det samme området har ISIL direkte forbindelse med sitt operasjonsområde i Diyala, Salahaddin og Ninewa. Fra Hawija og videre nordøstover til Kirkuk går området over idet som i ISWs kart over ISIS' områder i Irak og Syria (2015e) kalles en angrepssone for ISIL. Denne sonen er det som brukes til å rette angrep mot bl.a. Kirkuk by.

I Hawija-området ligger et større antall landsbyer som ISIL setter mye inn på å beholde. Det har lenge vært rapportert om kamper om bl.a. disse landsbyene (ISW 2015e):

- Riyad
- Rashad
- Abbasi
- Taza
- Basheer
- Ashtana
- Aziziya

Selv om det har vært satt mye inn på å få tatt disse stedene fra ISIL, har det ikke lyktes så langt. Som tidligere nevnt, er bl.a. Rashad og Riyadh fortsatt holdt av ISIL.

3. KONFLIKTRELATERT VOLD

3.1 VOLDSNIVÅET I TALL

Ifølge UNAMI² (2015) ble 14 personer drept i konfliktrelatert vold i Kirkuk provins i februar, 30 i april og 16 i mai.

For Kirkuk by, som er underlagt kurdisk kontroll, rapporterte Iraq Body Count (IBC 2015a) følgende antall drepte i perioden januar-april 2015:

- Januar: 13 drepte – skyting, IEDer (hjemmelagd bombe), politifolk i skuddveksling
- Februar: 4 drepte – skyting, likfunn, politifolk i skuddveksling
- Mars: 15 drepte – skyting, IEDer, likfunn
- April: 6 drepte – skyting, IEDer, IED mot begravelsesfølge

3.2 HVEM STÅR FOR VOLDEN?

3.2.1 Hæren og sjamilitser

Det rapporteres om at sjamilitsene i stort omfang begår overgrep mot sivilbefolkningen der hvor de mistenker den for å ha gitt aktiv eller passiv støtte til ISIL (HRW 2015a). Flere steder skal militsene ha jaget bort lokale innbyggere og gjort raid (s. 1). Mange av dem som var blitt fordrevet fra landsbyer i Kirkuk, mente

---

² UNAMIs månedlige rapporteringer om antall sivile drepte inkluderer ikke fullstendig informasjon per provins. De oppgir kun antall drepte i de mest konfliktsatte provinsene. For Kirkuk har antall drepte blitt rapportert for januar, april og mai.

at militsene metodisk hadde ødelagt privathus i et titalls landsbyer, ut fra både hevnrønske og ut fra planer om å endre på demografien.

I Yengija landsby i Daquq distrikt, for eksempel, hadde Human Rights Watch (HRW 2015a) selv sett bygninger som tydelig var blitt sprengt innenfra. Beboere i landsbyen fortalte HRW at en militst som okkuperte landsbyen, hadde sprengt mange hus i ukene etter at ISIL var blitt drevet bort (s. 31). En sjiamuslimsk turkmener i Yengija skal ha blitt banket opp av folk fra sjiamilitsten Saray Khorasan fordi de mente han var ISIL-mann, ettersom han hadde bodd blant sunnimuslimere i landsbyen. Han måtte vise at han kunne be en bønn etter sjia-liturgi før de lot ham gå (s. 33-34).

3.2.2 Kurdisk peshmerga

I en rapport fra februar 2015 viser Human Rights Watch (HRW 2015b) til undersøkelser de selv har gjort på steder der peshmergaen har gjenopptatt kontrollen etter at ISIL er blitt drevet ut. HRW rapporterer først og fremst fra fire distrikter i de facto-kontrollert KRG-område i Erbil og Ninewa. Der har de tatt opp vitneutsagn om omfattende plyndring og herjing med arabere og kristne assyrere, nekt av retur, og isolering av arabere i særskilte soner som de ikke får forlate. HRW (2015b) omtaler fremferden som «kollektiv avstraffelse av hele arabiske lokalsamfunn».

Selv om HRW (2015b) her ikke rapporterer fra Kirkuk provins, er det vanskelig å utelukke muligheten for at peshmerga-styrkene viser liknende fremferd der også. I alle deler av de omstridte områdene står man overfor den samme problematikken: en krigføring med ISIL om territorium der det bor arabere og andre ikke-kurdere. Dette er områder som KRG ønsker å knytte til KRI.

HRW (2015b) nevner imidlertid ett tilfelle fra september i fjor, der de selv hadde sett kurdiske sikkerhetstjenestefolk fysisk tvinge arabiske familier vekk fra sjekkpunkter på veier som leder inn til Kirkuk by.

Også andre kilder rapporterer om overgrep mot arabere utført av peshmerga eller kurdiske sikkerhetsfolk. CTV News (2015) melder om at peshmerga maltrakterer ISIL-fanger i Kirkuk, mens Mohammed Shalaw (2015) skriver på Juan Coles blogg *Informed Comment* at peshmergaen hindrer ikke-kurdere i Dibis distrikt i å returnere hjem. En kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, meldte i april (e-post, 4. april 2015) at peshmerga-folk hadde hindret både sivile og lokalt politi i å returnere til al-Multaqa-området i Hawija fordi det grenset opp til et område som var holdt av ISIL.

3.2.3 ISIL og tilknyttede grupper

Det blir meldt om tallrike menneskerettighetsbrudd i områder som ISIL enten har eller har hatt kontroll over. Kvinner og minoriteter skal være de primære ofrene. Sivile menn blir massakrert når ISIL møter motstand i befolkningen. Sadistiske maktdemonstrasjoner finner sted, som f.eks. da kurdiske krigsfanger skal ha blitt paradert i jernbur på lastebiler gjennom Hawija, for deretter å bli brent levende (Saul 2015). I Hawija skal ISIL ha hengt opp flere hodeløse lik under taket i det faste sjekkpunktet ved innkjøringen til byen (Saul 2015).

ISIL krever opp til 1 million dinarer (ca. NOK 6700) av personer som tidligere jobbet for myndighetene, og som ønsker å skrive under på «angre-erklæringer» for å slippe å bli drept. Dette er det rapportert om fra Hawija og landsbyene Zab, Riyadh,

Abbasi og Rashad (kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, e-poster 2014). I disse landsbyene skal ISIL også ha minert store antall privatboliger før de trakk seg tilbake (kilde som rapporterer daglig fra Irak, e-post 28. mars 2015).

4. BEFOLKNINGSSAMMENSETNING

Flertallet i befolkningen utgjøres av arabere og kurdere. Dernest kommer turkmenere, og deretter kristne og andre små minoriteter. Hvor store andeler disse gruppene utgjør, er et svært politisert spørsmål, og det er vanskelig å fastslå eksakte andeler. Man kan anta at det er en viss overvekt av arabere, men at de og kurderne ellers fordeler seg noenlunde likt, og at turkmenerne muligens utgjør en femtedel av befolkningen.

Det totale innbyggertallet i provinsen er i henhold til tall fra det irakiske statistiske byrået 1 290 027 (COSIT 2007).

En beregning foretatt av FNs analyseenhet for Irak, JAPU (2015), anslår innbyggertallet i diskriktene slik:

- Kirkuk: 572 080 (63 %)
- Hawija: 215 193 (25 %)
- Daquq: 75 279 (8 %)
- Dibis: 39 467 (4,4 %)

Det amerikanske offentlige kontrollorganet for Iraks gjenoppbygging, SIGIR (2011), anslø i 2011 følgende fordeling på etniske og religiøse grupper:

- Kurdere: 40 %
- Sunnimuslimer: 20 %
- Sjiamuslimer: 15 %
- Andre etniske og religiøse grupper (bl.a. turkmenere): 25 %

Her antar vi at SIGIR med sjia og sunni mener arabere, til sammen 35 %, hvilket vi anser som lavt i lys av den store innflyttingen av arabere og utflyttingen av kurdere som myndighetene foretok over mange tiår på 1900-tallet.

4.1 ETNISKE OG RELIGIØSE GRUPPER OG DERES KJERNEOMRÅDER

De viktigste etniske gruppene i provinsen er kurdere, turkmenere, arabere og assyrere. Både kurderne, turkmenerne og araberne fordeler seg på sjia- og sunniislam. De fleste kurderne og araberne er sunnimuslimer. Assyrerne er kristne. Sikre tallmessige oppgaver over hvordan de fordeler seg, finnes ikke. Temaet som handler om befolkningens sammensetning, er uhyre politisert, og irakiske myndigheter har ikke gjennomført noen statistisk pålitelig folketelling siden 1987. Tallene fra 1987 er for lengst utdaterte pga. store demografiske endringer. Det

irakiske statistiske byrået, COSIT, har imidlertid beregnet estimater for veksten i befolkningen.

Kirkuk provins er geografisk beliggende mellom kurdernes kjerneområder i nord og øst, og arabernes kjerneområder i sør og vest (Ignatius 2015). Alle de fire etniske gruppene lever om hverandre, men med hver sine geografiske tyngdepunkter.

- Arabere

Sunni-araberne dominerer i den sørlige halvdel av provinsen, bl.a. i Hawija by og i landsbyene i Hawija distrikt. De er også godt representert i Kirkuk by. Sunni-araberne utgjør i det vesentlige de opprinnelige arabiske stammene i provinsen (Anderson & Stansfield 2009, s. 81).

De sjiamuslimske araberne i provinsen er ankommet i senere tid. De begynte å komme som arbeidsmigranter etter at oljevirkomheten kom i gang for ca. 90 år siden, og senere i forbindelse med sentralt styrte «arabiserings»-kampanjer. Sjiaraberne holder nå til i landsbyer i den sørlige delen av provinsen, opp mot Kirkuk. Hovedtyngden skal i dag utgjøres av såkalte *wafideen*, det vil si de som ble overført dit av Saddam-regimet (Anderson & Stansfield 2009, s. 81).

Dibis distrikt nord for Hawija har en blandet arabisk og kurdisk befolkning (Ekurd 2014), som for det meste er sunni (Filkins 2014).

- Kurdere

Kurderne dominerer i nord og øst, foruten i Kirkuk by (Anderson & Stansfield 2009, s. 59)

- Turkmenere

Turkmenerne dominerer i Altun Kupri (MRG 2014) og i diverse andre landsbyer spredd rundt omkring i provinsen, bl.a. i Basheer i Daquq distrikt. I Kirkuk by er de også godt representert (Anderson & Stansfield 2009, s. 59).

- Assyriere

De kristne assyrerne holder først og fremst til i Kirkuk by, og utgjør en minoritet der. Antallet skal ha gått betydelig ned siden 2003. En prest som avisen Christian Science Monitor (Soguel 2014) har snakket med i Kirkuk, mente at det ikke kunne være mer enn ca. 300 aktive kirkegjengere igjen i byen.

Assyrerne skal ha begynt å flytte til Kirkuk under oppstarten av oljevirkomheten på 1920-tallet (Assyrians of Kirkuk u.å.).

4.2 HVORDAN ER FORHOLDET MELLOM DE ULIKE GRUPPENE?

Kirkuk er en provins av stor strategisk betydning der overherredømmet er omstridt. Med store forekomster av vitale økonomiske ressurser (olje og gass), langvarige krigshandlinger og en befolkning som utgjør et etnisk/religiøst lappeteppes der lojalitetene går i ulike retninger, er det duket for mye usikkerhet mellom de forskjellige befolkningsgruppene.

Forholdet mellom kurdere og arabere har lenge vært anstrengt. En reportasje (Borri 2015) fra våpenbasaren i Kirkuk illustrerer noe av dette. Selv om åpent våpensalg formelt ikke er tillatt, handler likevel «alle» våpen til selvforsvar på det uoffisielle våpen-bruktmarkedet. Det vil si, markedet er ikke tilgjengelig for alle og enhver, for

de kurdiske selgerne vil ikke selge til araberne i byen. Araberne, mener de, har slektskapsbånd til klaner i Mosul og Hawija, som er alt for tett sammenvevd med ISIL til at deres slektninger i Kirkuk er til å stole på. Men er man kurder, så får man kjøpe.

Mistro kommer til uttrykk på andre måter også. Et oppslag i det kurdiske nettmediet Rudaw (Najib 2014) om høye antall barnefødsler blant arabere i Hawija, indikerer med all tydelighet sterke mistanker på kurdisk hold om at den høye fødselsraten er et bevisst virkemiddel fra arabernes side for å holde byen rent arabisk. Som eksempel blir det i nokså nedlatende vendinger vist til en mann som med sine to koner har forøket byens arabiske innbyggertall med 17 sønner og 9 døtre.

Turkmenerne og kurderne har levd sammen i provinsen i mange generasjoner, men også forholdet dem imellom sies å være preget av mye gjensidig mistro. Mens kurderne sies å betrakte turkmenerne som en potensiell projeksjon av tyrkiske interesser i området, skal turkmenerne se på seg selv som provinsens opprinnelige innbyggere, som er blitt gradvis fortrent av både arabere og kurdiske arbeidsmigranter og nybyggere (Anderson & Stansfield 2009, s. 81). Dessuten skal det være mye misnøye fra turkmenernes side med hva de ser som kurdisk dominans og tilsidesettelse av turkmenere i provinsens politiske ledelse (Soguel 2014).

Denne gjensidige mistroen skal ha kommet til uttrykk i fjor sommer, da hæren flyktet og turkmenerne i Kirkuk by ønsket å danne en egen milits. Militsen skulle imidlertid ikke primært ha vært ment for å forsvare turkmenerne mot ISIL, men mot at kurderne festet grepet om byen. Prosjektet ble følgelig sterkt motarbeidet av kurdiske myndigheter, ifølge al-Jazeera (Russel 2014). Utenfor provinshovedstaden skal turkmenere mange steder ha gått inn i de regjeringsstøttede PMU og blitt satt inn for å gjenerobre turkmenske landsbyer fra ISIL (Knights 2015).

Kurderne ser altså ikke ut til å ønske verken noen bevæpning av andre enn Kirkuks kurdiske innbyggere, eller, som frilansjournalisten Jesse Rosenfeld (2015) påpeker, et nærvær av den irakiske hæren eller sjiamilitser inne i byen. Rosenfeld karakteriserer Kirkuk i 2015 som «utrolig segregert og stadig mer polarisert». Mistroen mellom kurderne og turkmenerne synes å ha tiltatt.

Michael Knights ved Washington Institute for Near East Policy (2015) påpeker at det at sjiamilitsene har frigjort turkmenske byer sør for Kirkuk, kan sette turkmenerne ennå mer opp mot kurderne. PMU-militsen har ifølge Knights avansert helt opp til forstedene sør for provinshovedstaden. Der har de etablert store treningsleirer hvor de bevæpner lokale, frivillige turkmenske og arabiske sjiamuslimere. Størrelsen på militsstyrkene skal være økende, og de utfordrer kurdernes kontroll stadig mer. I februar besøkte f.eks. Badr-militsens leder Hadi al-Amiri provinsens kurdiske guvernør i spissen for en demonstrativt stor bilkolonne på hele 50 kjøretøyer. Ti dager senere truet Qais al-Khazali, leder for en av de andre sjiamilitsene Asaib Ahl al-Haq (AAH), med at AAHs styrker ville entre Kirkuk hvis sjiamilitsene der (som for det meste er turkmenere) ba om deres bistand, ifølge Knights (2015).

De kristne i provinsen finner vi ikke så mye informasjon om, men i Kirkuk by rapporteres det om at de holder en lav profil på grunn av den generelle sikkerhetssituasjonen der. Man feirer fortsatt de kristne høytidene, men mange lar være å oppsøke det lille som er av offentlige høytidsmarkeringer. Både jul og påske er blitt feiret det siste året, men mange har bare feiret i stillhet hjemme. Butikkene

har sluttet å selge julepynt, noe de ellers har pleid å gjøre hver jul (Kirkuk Now 2014 & 2013).

5. UTSATTE GRUPPER

På hver sin måte, og i ulike sammenhenger, kan de enkelte etniske gruppene sies å være utsatt for konfliktrelatert vold. Mye avhenger av hvor og under hvilke omstendigheter den konfliktrelaterte volden utspiller seg.

5.1 TURKMENERE

Turkmenene kom under et dramatisk press da ISIL invaderte deler av provinsen i fjor sommer. Særlig for de sjiamuslimske turkmenene ble ISIL i en periode en eksistensiell trussel, og mange flyktet. I Kirkuk har turkmenene, som tidligere beskrevet, et noe problematisk forhold til kurderne, men vi har ikke sett rapporter fra uavhengige kilder om systematiske overgrep mot dem fra kurdisk side. En slik fremferd ville antakelig i dag kunne ha utløst mottiltak fra de store sjiamilitserne. Utover slike spesielle dramatiske situasjoner som nevnt over, har vi ingen indikasjoner på at turkmenene er utsatt på generelt grunnlag.

5.2 ARABERE I KURDISKE OMRÅDER

Sunni-arabere i Kirkuk by frykter trolig hevn for ISIL-angrep fra både kurdere, turkmenere og sjia-arabere i byen. Som ellers beskrevet, er det mye som tyder på at de lett får mistanken rettet mot seg om aktiv eller passiv delaktighet når ISIL angriper. Det er rapportert om at kurderne flere steder har lagt vanskeligheter i veien for de som ønsker å returnere eller å gjenoppta en normal tilværelse på steder de har flyktet fra på grunn av krigshandlinger.

Ifølge International Crisis Group (ICG 2015a, s. 23) vil ikke kurdiske styrker forplikte seg til å tillate retur, eller tilby offentlige tjenester, før lokale arabiske ledere har gått med på å gi dem fullmakter som befester kurdisk overherredømme.

Enkelte steder skal arabere ha vært mål for individuelle hevnaksjoner fra kurdere eller turkmenere (Rosenfeld 2015).

5.3 SUNNIMUSLIMSKE ARABERE UTENFOR KURDISKKONTROLLERTE OMRÅDER

Mye av de samme mønstrene av press mot lokale arabere skal pågå i områder erobret av sjiamilitser, hvor både sjiamilitserne og kurdiske styrker konkurrerer om å hevde dominans (ICG 2015a, s. 23). Der hvor ISIL dominerer, er det vel kjent at de reagerer med grove represalier mot enhver som mistenkes for å motarbeide dem, aktivt eller passivt.

5.4 KRISTNE ASSYRERE

De kristne ser ut til å ha blitt tatt under beskyttelse der kurderne har kontroll. Samtidig utgjør også ISIL en eksistensiell trussel mot kristne (Soguel 2014). Under ISILs offensiv i fjor sommer flyktet flere hundre kristne fra Kirkuk, ifølge Newsweek (2014). Som et politisk/symbolsk svar på dette erklærte provinsens kurdiske guvernør juledagen 25. desember i fjor som offentlig helligdag i hele

provinsen, ifølge Vatikanets nyhetsbyrå Fides (2014). Det ble bl.a. bestemt at dette skulle være en fridag for alle skolebarn.

5.5 KVINNER

OCHA (2014b, s. ii, 10, 18) melder om at ISIL behandler kvinner “spesielt barskt” i områdene de kontrollerer, og fremhever særlig det store omfanget av voldtekt og annen seksuell vold. I områder der det pågår militære operasjoner, er kvinner – og barn – de mest utsatte av sivilbefolkningen, og OCHA (2014b) nevner flere eksempler på at kvinner er blitt drept i flyangrep i distriktene Hawija og Daquq. OCHA nevner også eksempler fra landsbyen Basheer, der kvinnelige sivile er blitt drept under artilleribeskytning av ISIL.

5.6 POLITIFOLK I KIRKUK

Politiet har lenge vært målgruppe for væpnede grupper som opp gjennom årene har operert i Kirkuk. I 2007 skal over 800 ha blitt drept i tjeneste (Nelson 2008). Heller ikke familiemedlemmer skal ha gått fri (Arun 2014). Politistyrken er forsøksvis satt sammen proporsjonalt med befolkningsgruppene i byen. I henhold til en avtale mellom KRG og sentralregjeringen fra 2007, fikk politiet hovedansvaret for sikkerheten innenfor bygrensen (Warden 2008). Hæren fikk ansvaret for området utenfor byene.

6. KRIMINALITET OG MYNDIGHETSBEKYTTELSE

6.1 KRIMINALITET

Vi finner ingen tilgjengelig, systematisk kriminalstatistikk for Kirkuk. Tall fra Iraq Body Count (IBC 2015a) viser en høyst ujevn rapportering om kriminelle handlinger som drap, ran, kidnappinger og funn av lik med fatale skader. Det er ikke klargjort om det i tallene forekommer tilfeller som relaterer seg mer til terrorisme enn til vanlig kriminalitet. IBC innhenter sine data dels fra tall fremskaffet av sykehus, likhus, NGOer og offisielle kilder, og dels fra undersøkelser av medieoppslag om dødelig vold og likfunn (IBC u.å.)

Med et stedvis utstrakt fravær av statlig myndighet i store deler av provinsen det siste året, må vi generelt kunne anta at kriminaliteten har hatt gode vilkår, men det er vanskelig å anslå omfanget av kriminaliteten og av myndighetenes inngripen.

6.2 MYNDIGHETSBEKYTTELSE

I KRG-kontrollerte områder har kurdiske myndigheter hatt mer stabile arbeidsvilkår enn hva sentralmyndighetene har hatt i de øvrige delene av provinsen. I en vurdering av myndighetsbeskyttelsen i provinsen bør man derfor skille mellom de kurdiskkontrollerte områdene, og de delene av provinsen som er utenfor kurdisk kontroll, samt områdene hvor sjiamilitser, hæren og ISIL kjemper om kontrollen.

6.2.1 Områdene utenfor kurdisk kontroll

I disse områdene legger vi til grunn at myndighetsbeskyttelsen det siste året har vært ytterst mangelfull. Dette fordi områdene i stor utstrekning enten har vært ISIL-dominerte, eller arena for pågående krigshandlinger.

Ut fra det som blir rapportert om fremferden til hæren og sjiamilitsene, fremstår det som at de like gjerne vilkårlig kan frata innbyggerne beskyttelse som å skaffe dem det. I en rapport fra februar 2015, som viser til Diyala provins, uttaler Human Rights Watch (HRW 2015a) at myndighetene der reagerer med vilkårlige arrestasjoner og henrettelser av personer de mener er terrorister. Hæren har også vært engasjert i det vestlige Kirkuk, der befolkningen er arabisk og sunni. I en annen rapport fra HRW (2015a), som bl.a. omhandler denne delen av Kirkuk, rapporteres det om liknende overgrep der.

Måten statsminister al-Abadi har kommentert opplysninger om massakrer begått av sjiamilitser, har ikke skapt tillit til at myndighetene vil stille seg nøytrale til hvordan sivilbefolkningen har forholdt seg til ISIL (Landinfo 2015, s. 20).

Det virker også tvilsomt om statsminister Abadi vil ha nok makt til å bringe sjiamilitsene under kontroll etter en fremtidig seier over ISIL. Regjeringshæren får stadig mindre ressurser samtidig som militsenes ressurser øker. Ministeriene som har ansvar for forsvar og sikkerhet, er i hendene på Abadis politiske rivaler og spiller i realiteten rollen som militsenes logistiske ryggrad (ICG 2015b). Derfor mener International Crisis Group (ICG 2015b) at balansen ytterligere svinger i sjiamilitsenes favør, og at det er de som vil ha mest makt til å avgjøre hva som skal skje under og etter deres militære operasjoner. Under slike forhold er det grunn til å vente seg at statlige myndigheter vil stå svakere enn lokale militsledere.

6.2.2 Kurdiskkontrollerte områder

Vi må anta at omfattende korrupsjon, både i KRGs og sentralmyndighetenes forvaltning, bidrar til å svekke myndighetenes beskyttelse av borgerne i de omstridte områdene. Her er korrupsjon svært utbredt, både i politiet og også i noen grad i rettsvesenet. Dette ifølge en rapport om korrupsjonsnivået i Irak utgitt av U4 (2013), et ressurscenter for antikorrupsjon ved Chr. Michelsens Institutt. Selv om rapporten er to år gammel, har vi ikke grunnlag for å anta at bildet som legges frem der, har endret seg vesentlig.

I de kurdiskkontrollerte områdene har politiets lojalitet lenge vært delt mellom kurdiske regionale og irakiske sentrale myndigheter. KRG og sentralregjeringen konkurrerer om å utøve myndighet både innen politiet og i forvaltningen ellers. Det amerikanske utenriksdepartementet bemerket i 2013 (U.S. Department of State 2013) at de dårlig definerte administrative grensene mellom KRI og resten av landet, resulterer i forvirring om både politiets og domstolenes jurisdiksjon.

Den turbulente situasjonen som oppsto mange steder i fjor i forbindelse med kampene med ISIL, skal ha gitt ny næring til bl.a. turkmenernes usikkerhet overfor de kurdiske maktorganene. Al-Jazeera (Russel 2014) viser til turkmenske kilder i Kirkuk som mener at kurdisk peshmerga grovt favoriserte de lokale kurderne da de gjenerobret terreng, byer og anlegg fra ISIL i fjor.

Det må etter vår mening betraktes som usikkert i hvilken grad ikke-kurdere omfattes av samme myndighetsbeskyttelse som kurderne.

7. DAGLIGLIVET

Hvordan dagliglivet er påvirket, vil i stor grad avhenge av hvor man befinner seg. I de mest konfliktutsatte områdene taler fordrevne innbyggere og sprengte boliger sitt språk om dagliglivet. Andre steder fremstår som å ha mer normale tilstander, sett i lys av at vareforsyning, kommunikasjoner og tjenesteyting i en viss grad fungerer, selv om sikkerheten samtidig er dårlig. Vi skal se på enkelte indikatorer som det har vært rapportert om.

7.1 OFFENTLIGE TJENESTER

Det virker høyst variabelt hvordan offentlig tjenesteyting fungerer rundt om i provinsen. I de områdene som har vært under stabil kurdisk kontroll, legger vi til grunn at offentlig tjenesteyting har fungert som normalt for disse områdene. Det vil si at den fungerer, men at den også er kraftig neglisjert fordi verken sentralregjeringen eller KRG har funnet det verd å satse mer enn minimalt med offentlige midler pga. områdenes uavklarte status. Den irakiske sentralregjeringen gjør tilsvarende krav på områdene. På forvaltningsplan har dette ført til en uavklart maktfordeling som kompliserer myndighetsutøvelsen både politisk, budsjettmessig og praktisk (se Knights 2010, s. 20). På de stedene som har vært besatt av ISIL, har det ikke vært gitt noen offentlig tjenesteyting i det hele tatt (ICG 2015a, s. 24).

FNs analyseenhet for Irak, JAPU (2015), melder at provinsmyndighetene anser den store oljevirkosomheten for å ha negative virkninger for befolkningen. Blant annet trekker virksomheten så mye av den tilgjengelige kapasiteten til å levere strøm, at strømmettet bare klarer å levere ni timer i døgnet til husholdningene. Over hele provinsen er dessuten vannforsyningen upålitelig.

7.2 KJØPEKRAFT

OCHA (2015c) melder at høye matvarepriser og redusert kjøpekraft setter rammene for innbyggernes økonomiske evne. Verdens matvareprogram (WFP 2015b) opplyser at særlig i de konfliktrammede delene av provinsen har mel og brødprisene steget kraftig det siste året pga. stadige avbrudd i veitransporten. Dette har blant annet holdt tilbake fordelingen av de månedlige matrasjonene (PDF) som alle irakere får. I mars i år var prisen på hvetemel i Kirkuk den dobbelte av prisen i Bagdad.

7.3 UTVIKLING

I henhold til JAPUs (2015) vurdering er provinsens samlede ytelse på humanitære og utviklingsmessige indikatorer god, vel og merke relativt til resten av landet. Samtidig påpekes det store lokale variasjoner. Daquq distrikt, som nå også er åsted for mye av krigshandlingene, er betegnet som det minst utviklede distriktet. Det nevnes at her er kvaliteten på utdanning og infrastruktur lav, og fattigdommen utbredt. Hele 15 % av guttene i alderen 6-14 år er i en eller annen form for arbeid i stedet for å følge regelmessig skolegang. I Kirkuk distrikt er forekomsten av kroniske sykdommer høy (JAPU 2015).

7.4 INFRASTRUKTUR

Krig og sabotasjehandlinger rammer samferdselsnettene. Blant annet er flere broer blitt sprengt (kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen, e-post 21. mars 2015).

Motorveien mellom Kirkuk og Bagdad var stengt i mars, april og mai pga. militære operasjoner, men ble åpnet for ferdsel med personbiler i slutten av mai (OCHA 2015a, s. 2). Selv om dette har fremmet folks bevegelsesfrihet, hindres fortsatt busstrafikken og varetransport som går med lastebil.

8. INTERNT FORDREVNE

8.1 ANTALL

Per 1. september 2014 var det 21 599 internt fordrevne familier i Kirkuk. 85 % av disse hadde ankommet i løpet av de tre foregående månedene, noe som viser hvor urolig situasjonen var både i Kirkuk og naboprovinsene. Den største ankomsten på 84 % var fra Salahaddin, mens fordrevne internt i provinsen utgjorde 9 %. 65 % av alle fordrevne i provinsen holder til i Kirkuk distrikt (IOM Iraq 2014).

Ifølge IOM var det totalt 370 986 internt fordrevne i Kirkuk per mai 2015. De fleste (143 004) kommer fra Salahaddin. De resterende har sin opprinnelse i Anbar (106 788), Kirkuk (60 462), Ninewa (32 658), Diyala (26 082), Bagdad (1512) og Babylon (480). Kirkuk er vertsprovins for 12 % av de internt fordrevne i Irak. Og 16 % av de internt fordrevne som oppholder seg i Kirkuk, er på flukt internt i provinsen (IOM Iraq 2015c, s. 3-5).

Personer som har flyktet fra Kirkuk provins, har i hovedsak dratt til Bagdad (3726), Qadissiya (2760), Thi-Qar (1266), Wassit (816), Missan (816), Basrah (792) og Najaf (432). Totalt har 71 568 internt fordrevne personer sin opprinnelse i Kirkuk. Dette utgjør 2 % av det totale antallet internflyktninger i Irak (IOM Iraq 2015c, s. 5).

Det ble rapportert at provinsgrensene i en periode i september 2014 var stengt for alle som ikke hadde ID-kort fra Kirkuk, dette begrenset tilstrømmingen av fordrevne. I desember 2014 hadde internt fordrevne som bor i Laylan flyktningeleir utenfor Kirkuk by, problemer med å komme inn i byen fordi myndighetene krevde at de leverte fra seg ID-kortene sine til kontrollposten. Det ble utarbeidet en løsning med egne ID-kort for de som bor i leiren, samt at en navneliste ble levert til kontrollposten, slik at de reisende fikk beholde ID-kortene sine som de ofte trenger for å få tilgang til nødvendige tjenester (IOM Iraq 2014; OCHA 2014a).

8.2 BOFORHOLD

IOMs oversikt fra september 2014 (s. 3) viser at de fleste internt fordrevne deler hus med slektninger eller kjente, totalt 38 %, mens 16 % leier bolig og 15 % bor i nedlagte/offentlige bygninger og uferdige bygninger. Fordi enkelte områder i Kirkuk var utilgjengelige av sikkerhetshensyn, var det ikke gjort rede for hva slags boforhold 29 % av internflyktningene hadde.

Per mai 2015 bor majoriteten av flyktningene i uformelle bosettinger (212 376). Hele 52 590 personer har ukjent boarrangement, og 45 660 bor i det som kategoriseres som «other». 35 316 deler hus med slektninger eller kjente, 12 066 bor i leire, og 11 934 personer leier husly (IOM 2015c, s. 9).

I Kirkuk er mangel på privatliv og dårlig sikkerhet i boarrangementer en stor bekymring. I april 2015 rapporterte 70 % at losjiet de hadde var utilstrekkelig, og

29 % at det var ikke-eksisterende. Mangel på kapasitet og lav evne til implementering gjør at en ny, og nødvendig, flyktningeleir ikke blir bygd. Også en søknad om distribuering av 100 telt er til behandling (OCHA 2015b). Per april 2015 var det to flyktningeleirer i Kirkuk, begge i Daquq, med ca. 13 700 beboere. En tredje leir er under bygging, den planlegges å huse ca. 10 000 personer (CCCM Cluster Iraq 2015, s. 4).

8.3 BEHOV OG HJELPEORDNINGER

I februar 2015 utleverte IOM 550 telt til fordrevne familier i Multaqh og Yachay, dette på oppfordring fra guvernøren. Familiene var drevet på flukt på grunn av kamper mellom ISIL og sikkerhetsstyrkene. Familiene oppga å ha mistet alt de eide. De samme familiene fikk også utlevert kjernenødhjelpspakker (tepper, ovner, kjøkkenutstyr) (IOM Iraq 2015a). I mars 2015 fikk 410 familier i Yayawa og Tuzkhormatu³ utdelt telt fra UNHCR (UNHCR 2015). I april 2015 ble det distribuert 600 telt til nyankomne internt fordrevne og returnerte i Kirkuk (IOM Iraq 2015b).

Konflikten har negativ innvirkning på matsikkerheten i Kirkuk, hvor ett av ti hushold kun har tilgang til akkurat nok mat eller for lite mat. 8,2 % av husholdningene ligger i grenseland til å ha nok mat, mens 20,4 % har for lite mat. Mer enn 20 % av innbyggerne i Kirkuk begrenser porsjonene sine eller kjøper billigere/dårligere mat (WFP 2015b).

Matprisene i Kirkuk har steget på grunn av den pågående konflikten, matleveranser rammes av stengte forsyningsveier og veisperringer. I mars var prisen for en matkurv 25-30 % høyere i Kirkuk enn i Bagdad. I april sank prisene litt, og Kirkuk hadde i snitt 16 % høyere matpriser enn Bagdad. Fra februar til april økte kjøpekraften litt, fra 20 til 22 matkurver per dagslønn (WFP 2015a; WFP 2015b; WFP 2015c).

I Kirkuk by, hvor majoriteten av de internt fordrevne bor (221 000 personer per april 2015), er det bekymringer knyttet til sanitære forhold. De fleste bor i usikre og overbefolkede bosettinger hvor tilgangen til vann og sanitæranlegg er dårlig. Totalt 97 % sier at de ikke har tilgang til vann, eller at de ikke har tilgang til nok rent vann for å dekke sitt daglige behov. De fleste henter vann fra offentlige rør, vannkilden er langt unna der folk bor, og de har ofte problemer med sikker oppbevaring av vannet. Mangel på latriner er også et stort problem, 93 % melder at det ikke er nok latriner der de bor (CARE 2015).

---

³ UNHCR skriver uttrykkelig «Tuzkhormatu i Kirkuk provins». Det er ikke klart for oss om dette er en navneforveksling med Taza eller om det finnes en landsby i Kirkuk med samme navn som den i Salahaddin.

9. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Arun, N. (2014, 11. oktober). Sarhad Qader: the world's toughest policing job? *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/magazine-29570920> [lastet ned 8. juni 2015]
- Anderson, L. & Stansfield, G. (2009). *Crisis in Kirkuk: The Ethnopolitics of Conflict and Compromise*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Assyrians of Kirkuk [2015]. *Community news and announcements*. Chandler (Arizona): Assyrians of Kirkuk. Tilgjengelig fra <http://www.assyriansofkirkuk.com/news.html> [lastet ned 8. juni 2015]
- Banco, E. (2015, 23. februar). As US Readies Assault On Mosul, ISIS Relocates Fighters, Weapons to Hawija. *International Business Times*. Tilgjengelig fra <http://www.ibtimes.com/us-readies-assault-mosul-isis-relocates-fighters-weapons-hawija-1825090> [lastet ned 8. juni 2015]
- BBC (2014, 12. juni). Iraqi Kurds "fully controls Kirkuk" as army flees. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27809051> [lastet ned 8. juni 2015]
- Berwani, H. (2014, 10. juni). ISIL controls Hawijah, Zab, Riyadh and Abbassi west of Kirkuk. *Iraq News*. Tilgjengelig fra <http://www.iraqnews.com/iraq-war/isil-controls-zab-area-in-kirkuk/> [lastet ned 8. juni 2015]
- Borri, F. (2015, 11. mars). The Gun Market of Kirkuk. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra <http://www.middleeasteye.net/news/gun-market-kirkuk-119774809> [lastet ned 8. juni 2015]
- CARE (2015, april). *Multi-sector needs assessment. April 2015. Kirkuk City/Iraq*. [s.l.]: CARE. Tilgjengelig via OCHA [http://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/assessments/CARE%20Kirkuk%20City%20MSNA%20\(wash%20and%20shelter\)%5B1%5D.pdf](http://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/assessments/CARE%20Kirkuk%20City%20MSNA%20(wash%20and%20shelter)%5B1%5D.pdf) [lastet ned 15. juni 2015]
- CCM Cluster Iraq (2015, 28. april). *Iraq – CCCM Camp Status Report*. [s.l.]: CCCM Cluster Iraq. Tilgjengelig via OCHA http://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/irq_cccm_camp_status_report_20150428_0.pdf [lastet ned 9. juni 2015]
- CTV News (2015, 16. februar). Evidence suggests atrocities committed in Kurdish offensive, mirroring ISIS killings. *CTV News*. Tilgjengelig fra <http://www.ctvnews.ca/world/evidence-suggests-atrocities-committed-in-kurdish-offensive-mirroring-isis-killings-1.2239421> [lastet ned 8. juni 2015]
- COSIT, dvs. Central Statistical Organization Iraq (2007). *Volume II: Data Tables*. Bagdad: COSIT. Tilgjengelig fra <http://cosit.gov.iq/documents/statistics/living%20conditions%20statistics/survey/full%20report/Iraq%20Household%20Socio-economic%20Survey%202007/Volume%202%20Data%20Tables.pdf> [lastet ned 18. juni 2015]
- Ekurd Daily (2014, 14. april). Kurdish protesters in Kirkuk's Dibis demand security changes, Peshmerga intervention. *Ekurd Daily*. Tilgjengelig fra <http://www.ekurd.net/mismas/articles/misc2014/4/kirkuk810.htm> [lastet ned 8. juni 2015]
- Filkins, D. (2014, 29. september). The fight of their lives. *The New Yorker*. Tilgjengelig fra <http://www.newyorker.com/magazine/2014/09/29/fight-lives> [lastet ned 8. juni 2015]
- Fides News Agency (2014, 15. desember). Solidarity towards Christians: the governor of Kirkuk proclaims December 25 a public Holiday. *Fides News Agency*. Tilgjengelig fra <http://www.news.va/en/news/asiaraq-solidarity-towards-christians-the-governo> [lastet ned 8. juni 2015]

- Hawramy, F. (2014, 12. juni). Kurdish peshmerga seize a chaotic victory in Kirkuk. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.theguardian.com/world/2014/jun/12/kurdish-peshmerga-kirkuk-iraq-maliki> [lastet ned 8. juni 2015]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2015a, 18. mars). *After Liberation came Destruction*. New York: HRW. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/iraq0315_forUpload.pdf [lastet ned 14. april 2015].
- HRW (2015b, 26. februar). *Iraqi Kurdistan: arabs displaced, cordoned off, detained*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2015/02/25/iraqi-kurdistan-arabs-displaced-cordoned-detained> [lastet ned 8. juni 2015]
- HRW (2015c, 15. februar). *Iraq: Militias Escalate Abuses, Possibly War Crimes*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2015/02/15/iraq-militias-escalate-abuses-possibly-war-crimes> [lastet ned 14. april 2015]
- IBC, dvs. Iraq Body Count (2015a). *Recent Events*. London: IBC. Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/database/recent/0/> [lastet ned 8. juni 2015]
- IBC (2015b). *Analysis. Iraq 2014: Civilian deaths almost doubling year on year*. London: IBC. Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/analysis/numbers/2014/> [lastet ned 8. juni 2015]
- IBC (u.å.). *About the Iraq Body Count project*. London: IBC. Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/about/> [lastet ned 28. juni 2015]
- ICG, dvs. International Crisis Group (2015a, 12. mai). *Arming Iraq's Kurds: Fighting IS, Inviting Conflict*. Brussel: ICG. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Iraq/158-arming-iraq-s-kurds-fighting-is-inviting-conflict.pdf> [lastet ned 8. juni 2015]
- ICG (2015b, 26. mars). *Defeating the Iraqi State, One Victory at a Time*. Brussel: ICG. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/media-releases/2015/middle-east-north-africa/statement-defeating-the-iraqi-state-one-victory-at-a-time.aspx> [lastet ned 28. juni 2015]
- IOM Iraq (2014, 25. september). *Kirkuk Governorate Profile – September 2014*. Bagdad: IOM Iraq. Tilgjengelig fra <http://iomiraq.net/reports/kirkuk-governorate-profile-september-2014> [lastet ned 27. mai 2015]
- IOM Iraq (2015a, februar). *IOM Delivers Tents in Kirkuk, Reports on Displacement in Anbar*. Bagdad: IOM Iraq. Tilgjengelig fra <http://iomiraq.net/article/0/iom-delivers-tents-kirkuk-reports-displacement-anbar> [lastet ned 27. mai 2015]
- IOM Iraq (2015b, april). *IOM Provides Shelter to Recent Returnees in Iraq*. Bagdad: IOM Iraq. Tilgjengelig fra <http://iomiraq.net/article/0/iom-provides-shelter-recent-returnees-iraq-1> [lastet ned 27. mai 2015]
- IOM Iraq (2015c, mai). *Displacement Tracking Matrix, Round XXI, May 2015*. Bagdad: IOM Iraq. Tilgjengelig fra <http://iomiraq.net/dtm-page> [lastet ned 5. juni 2015]
- ISW, dvs. Institute for the Study of War (2015a, 25. mai). *Control of Terrain 25 May, 2015*. Washington D.C.: ISW. Tilgjengelig fra <http://understandingwar.org/backgrounder/control-terrain-iraq-may-25-2015> [lastet ned 8. juni 2015]
- ISW (2015b, 27. april). *Iraq Situation Report April 25-27, 2015*. Washington D.C.: ISW. Tilgjengelig fra <http://iswiraq.blogspot.no/2015/04/iraq-situation-report-april-25-27-2015.html> [lastet ned 8. juni 2015]
- ISW (2015c, 22. april). *Iraq Situation Report April 22-22, 2015*. Washington D.C.: ISW. Tilgjengelig fra <http://iswiraq.blogspot.no/2015/04/iraq-situation-report-april-21-22-2015.html> [lastet ned 8. juni 2015]

- ISW (2015d, 20. april). *Iraq Situation Report April 18-20, 2015*. Washington D.C.: ISW. Tilgjengelig fra <http://iswiraq.blogspot.no/2015/04/iraq-situation-report-april-18-20-2015.html> [lastet ned 8. juni 2015]
- ISW (2015e, 22. mai). *ISIS Sanctuary May 22, 2015*. Washington D.C.: ISW. Tilgjengelig fra: <http://iswiraq.blogspot.no/2015/05/isis-sanctuary-may-22-2015.html> [lastet ned 8. juni 2015]
- ISW (2015f, 2. februar). *Iraq Situation Report February 2, 2015*. Washington D.C.: ISW. Tilgjengelig fra <http://iswiraq.blogspot.no/search?q=february+2> [lastet ned 8. juni 2015]
- Ignatius, D. (2015, 15. februar). Defence of Kirkuk a test of Kurdish rule. *Washington Post*. Tilgjengelig via Gulan Media <http://www.gulan-media.com/english/details.php?section=1&id=8598> [lastet ned 8. juni 2015]
- JAPU, dvs. Joint Analysis and Policy Unit (2015, juni). *Kirkuk Governorate Profile - June 2015*. [s.l.]: JAPU. Tilgjengelig fra <http://www.jauiraq.org/gp/print/GP-Kirkuk.asp> [lastet ned 8. juni 2015]
- Kirkuk Now (2014, 4. januar). Bengali employees: Slaves or workers. *Kirkuk Now*. Tilgjengelig fra: <http://kirkuknow.com/english/index.php/2014/01/bengali-workers-slavery-or-working/> [lastet ned 8. juni 2015]
- Kirkuk Now (2013, 24. desember). No signs of Christmas in Kirkuk. *Kirkuk Now*. Tilgjengelig fra: <http://kirkuknow.com/english/index.php/2013/12/no-signs-of-christmas-in-kirkuk/> [lastet ned 8. juni 2015]
- Knights, M. (2015, 25. februar). *Kirkuk foreshadows challenges for a post-ISIL Iraq*. Washington D.C: The Washington Institute for Near East Policy. Tilgjengelig fra <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/kirkuk-foreshadows-challenges-for-a-post-isil-iraq> [lastet ned 8. juni 2015]
- Knights, M. (2010). *Kirkuk in Transition. Confidence Building in Northern Iraq. Policy Focus #102*. Washington D.C.: Washington Institute for Near East Policy.
- Landinfo (2015, 24. april). *Irak: Sikkerhetssituasjon og internflyktninger i Diyala, april 2015*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/3125/1/3125_1.pdf [lastet ned 8. juni 2015]
- Malas, N. (2015, 30. januar). Islamic State militants launch offensive outside Kurdish controlled Kirkuk. *Wall Street Journal*. Tilgjengelig fra <http://www.wsj.com/articles/senior-kurdish-military-commander-killed-in-iraq-fighting-islamic-militants-1422614353> [lastet ned 8. juni 2015]
- MRG, dvs. Minority Rights Group International (2014, oktober). *Turkomans*. London: MRG. Tilgjengelig fra <http://www.minorityrights.org/5750/iraq/turkomans.html> [lastet ned 21. april 2015]
- Middle East Eye (2015, 9. mars). Peshmerga forces launch new offensive on Islamic State in Kirkuk. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra <http://www.middleeasteye.net/news/peshmerga-forces-launch-new-offensive-islamic-state-kirkuk-2058847141> [lastet ned 8. juni 2015]
- Najib, F. (2014, 13. januar). As Arab Births in Hawija Change Kirkuk Demography, Kurds Stand to Lose Out. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <http://rudaw.net/english/kurdistan/13012014> [lastet ned 8. juni 2015]
- Nelson, M. (2008, 14. januar). *Kirkuk academy graduates 1325 police*. [Washington D.C.]: The United States Army. Tilgjengelig fra <http://www.army.mil/article/6996/kirkuk-academy-graduates-1325-police/> [lastet ned 8. juni 2015]
- Newsweek (2014, 9. juli). Christians flee Iraq for safety. *Newsweek*. Tilgjengelig fra <http://www.newsweek.com/christians-flee-iraq-safety-258024> [lastet ned 8. juni 2015]
- OCHA (2015a, 26. mai). *Iraq crisis situation report no. 45, 20-26 May*. Genève: OCHA. Tilgjengelig fra

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/iraq_crisis_situation_report_no.45_20-26_may_2015.pdf [lastet ned 16. juni 2015]

- OCHA (2015b, 14. april). *Iraq Crisis Situation Report No. 39 (4 – 14 April)*. Genève: OCHA. Tilgjengelig via Reliefweb <http://reliefweb.int/report/iraq/iraq-crisis-situation-report-no-39-4-14-april-2015-enku> [lastet ned 5. juni 2015]
- OCHA (2015c, 3. april). *Iraq crisis Situation Report no. 38 (28 March – 3 April, 2015)*. Genève: OCHA. Tilgjengelig fra <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/OCHA%20Iraq%20Crisis%20Situation%20Report%20No38.pdf> [lastet ned 8. juni 2015]
- OCHA (2015d, 30. januar). *OCHA Flash Update No. 1: Iraq Crisis, Kirkuk violence, 30 January 2015*. Genève: OCHA Tilgjengelig fra <https://www.humanitarianresponse.info/operations/iraq/document/ocha-flash-update-no-1-iraq-crisis-kirkuk-violence-30-january-2015> [lastet ned 8. juni 2015]
- OCHA (2014a, 12. desember). *Iraq Crisis Situation Report No. 24 (6 December – 12 December)*. Genève: OCHA. Tilgjengelig via Reliefweb <http://reliefweb.int/report/iraq/iraq-crisis-situation-report-no-24-6-december-12-december-enku> [lastet ned 5. juni 2015]
- OCHA (2014b, september). *Report on the Protection of Civilians in the Conflict in Iraq 6 July – 24 September*. Genève: OCHA. Tilgjengelig via Ecolnet http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1412753776_unami-ohchr-poc-report-final-6july-10september2014.pdf [lastet ned 8. juni 2015]
- Rosenfeld, J. (2015, 17. februar). The epicenter of Iraq's next civil war. *The Daily Beast*. Tilgjengelig fra <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/02/17/in-kirkuk-the-epicenter-of-iraq-s-next-civil-war.html#> [lastet ned 8. juni 2015]
- Rudaw (2015a, 23. mars). ISIS retreats near Mosul, regrouping in Hawija for expected assault. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <http://rudaw.net/english/kurdistan/230320151> [lastet ned 8. juni 2015]
- Rudaw (2015b, 9. mars). Peshmerga strikes deep into ISIS area south of Kirkuk. *Rudaw*. Tilgjengelig fra: <http://rudaw.net/english/kurdistan/09032015>
- Rudaw (2015c, 24. februar). Police: ISIS infiltrators arrested in Kirkuk. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <http://rudaw.net/english/kurdistan/240220152> [lastet ned 8. juni 2015]
- Russell, J. (2014, 18. juni). Kurdish-Turkmen tension on the rise in Kirkuk. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/06/kurdish-turkmen-tension-rise-kirkuk-2014617122142958412.html> [lastet ned 8. juni 2015]
- Sarhan, A. (2015, 15. april). MoD: Army forces kill ISIL commander in Hawija. *Iraqnews*. Tilgjengelig fra <http://www.iraqnews.com/iraq-war/mod-army-forces-kill-isis-military-commander-al-hawija/> [lastet ned 8. juni 2015]
- Saul, H. (2015, 10. mars). ISIS fighters hang dead bodies at entrance to Hawija weeks after parading Kurdish fighters through streets in cages. *The Independent*. Tilgjengelig fra <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-fighters-hang-dead-bodies-at-entrance-to-hawija-weeks-after-parading-kurdish-fighters-through-district-in-cages-10098836.html> [lastet ned 8. juni 2015]
- Shalaw, M. (2015, 23. januar). Ragtag Kurdish forces face ISIL assault at “the Kobani of Iraq”. *Informed Comment*. Tilgjengelig fra <http://www.juancole.com/2015/01/kurdish-assaults-kobani.html> [lastet ned 8. juni 2015]
- SIGIR, dvs. Special Inspector General for Iraqi Reconstruction (2011). *Interactive Map of Iraq*. Washington D.C.: SIGIR. Tilgjengelig fra <http://cybercemetery.unt.edu/archive/sigir/20131001083736/http://www.sigir.mil/directorates/interactiveMap.html#> [lastet ned 1. juni 2015]
- Soguel, D. (2014, 25. juni). As Iraq burns, tolerance and tensions in Kurdish Kirkuk. *Christian Science Monitor*. Tilgjengelig fra <http://www.csmonitor.com/World/Middle->

[East/2014/0625/As-Iraq-burns-tolerance-and-tensions-in-Kurdish-Kirkuk-video.](#) [lastet ned 8. juni 2015]

- Al-Taei, A. A. (2015, 22. februar). Power sharing agreement between Shiite militias and Kurds in Kirkuk. *Al-Araby.com*. Tilgjengelig fra: <http://www.alaraby.co.uk/english/news/6d7ba70a-58eb-45af-bcb0-aec17fef6438#sthash.L4w4scu2.dpuf> [lastet ned 8. juni 2015]
- Tomlinson, S. (2015, 9. mars). Standing over the dead bodies of ISIS fighters: Kurdish forces drive jihadists back from key oil city of Kirkuk with help from US-led air strikes. *Daily Mail Online*. Tilgjengelig fra <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2986606/Standing-bodies-dead-ISIS-fighters-Kurdish-forces-drive-jihadists-key-oil-city-Kirkuk-fanatics-execute-20-Iraqis.html> [lastet ned 8. juni 2015]
- U4 Anti-Corruption Resource Centre (2013). *Iraq: overview of corruption and anti-corruption*. Bergen/Berlin: U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute & Transparency International. Tilgjengelig fra <http://www.u4.no/publications/iraq-overview-of-corruption-and-anti-corruption/#sthash.ok6WtSGf.dpuf> [lastet ned 30. juni 2015]
- UNAMI (2015, 1. juni). *Casualty figures. Security Situation and Violence Continue to Take a Terrible Toll on the Men, Women and Children from all of Iraq's Communities*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=3872:security-situation-and-violence-continue-to-take-a-terrible-toll-on-the-men-women-and-children-from-all-of-iraq-s-communities&Itemid=633&lang=en [lastet ned 8. juni 2015]
- UNAMI (2014, september). *Report on the Protection of Civilians in the Conflict in Iraq 6 July – 24 September*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig via Ecoi.net http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1412753776_unami-ohchr-poc-report-final-6july-10september2014.pdf [lastet ned 8. juni 2015]
- UNHCR (2015, mars). *Iraq UNHCR IDP Operational Update 1-15 March 2015*. Genève: UNHCR. Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/country,,UNHCR,,IRO,,552bc1364,0.html> [lastet ned 5. juni 2015]
- U.S. Department of State (2014, 27. februar). *2013 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/docid/53284ac85.html> [lastet ned 30. juni 2015]
- Warden, J. (2008, 30. Juni). In Kirkuk, police rule. *Stars and Stripes*. Tilgjengelig fra <http://www.stripes.com/news/in-kirkuk-police-rule-1.80498> [lastet ned 8. juni 2015]
- WFP, dvs. World Food Programme (2015a, mars). *Iraq – Food Market Monitoring Bulletin #4 – March 2015*. Roma: WFP. Tilgjengelig fra <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp273326.pdf> [lastet ned 4. juni 2015]
- WFP (2015b, 22. april). *Iraq – Food Market Monitoring Bulletin #5 – April 2015*. Roma: WFP. Tilgjengelig via OCHA <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/iraq/document/iraq-food-market-monitoring-bulletin-5-march-2015> [lastet ned 4. juni 2015]
- WFP (2015c, 1. juni). *Iraq – Food Market Monitoring Bulletin #6 – May 2015*. Roma: WFP. Tilgjengelig via Reliefweb <http://reliefweb.int/report/iraq/iraq-food-market-monitoring-bulletin-6-may-2015-food-security-worsens-idps-anbar> [lastet ned 4. juni 2015]
- Wikimedia Commons (2014, 18. oktober). *At-Tamin*. Wikimedia Commons. Tilgjengelig fra <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:At-Tamin.JPG?uselang=nb> [lastet ned 18. juni 2015]

Muntlige kilder

- Kilde som rapporterer daglig fra Irak om sikkerhetssituasjonen. E-poster 4. juni, 1. juni, 30. april, 24. april, 22. april, 20. april, 19. april, 4. april, 28. mars, 21. mars og 19. mars 2015, og 7. august 2014.
- Diplomatsk kilde i Amman. E-post 19. mars 2015.